

Bregalnitsa Bölgesinde Bulunan Osmanlı Sikkeleri

Dr. Gordana Janeva¹
Doç. Dr. Sevil Bülbül^{2*}

Geliş tarihi: 20.05.2019
Kabul tarihi: 01.07.2019

Atıf bilgisi:
IBAD Sosyal Bilimler Dergisi
Sayı: 5 Sayfa: 34-47
Yıl: 2019 Dönem: Güz

This article was checked by *iThenticate*.
Similarity Index 07%

¹ İştip Kültür Anıtları Koruma Kurumu
ve Müzesi, Kuzey Makedonya
Cumhuriyeti,
janevagordana9@gmail.com,
ORCID ID 0000-0003-3980-3874

² Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi,
Türkiye Cumhuriyeti,
sevil.bulbul@hbv.edu.tr,
ORCID ID 0000-0001-7798-5782

* Sorumlu yazar

ÖZ

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti, XIV. Yüzyılın sonlarına doğru Osmanlı Devleti'nin kapsamına girmektedir. Bununla birlikte Osmanlı para düzeninin kurulması ve beş asırlık uzun bir ticari sürecinin başlaması söz konusudur. Bölgede yapılan araştırmalar neticesinde bulunan Osmanlı sikkeleri aynı zamanda Balkanlar ile Anadolu arasında kesintisiz bir ticari ilişkinin varlığını kanıtlamaktadır. Bu çalışmanın amacı İştip Müzesi'nde sergilenen Osmanlı sikke koleksiyonu eserlerini tanıtmaktır. Bu müzede toplam 139 Osmanlı sikkesi bulunmaktadır. Sikkeler, Müze'nin yürütmüş olduğu arkeolojik araştırmaları neticesinde Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin doğusundaki Bregalnitsa nehri kıyısında bulunmuştur. Çalışmanın kapsamında, koleksiyonda sergilenen altın, gümüş, bakır ve nikel sikke örnekleri ele alınmıştır. XVI. ve XIX. Yüzyılları arasına tarihlenen bu sikkelerin birer örneği, Katalog bölümünde tanıtılmıştır. Örnekler, Osmanlı padişahların kronolojik sırasına göre sınıflandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Makedonya, İştip Müzesi, Osmanlı Dönemi, Sikke.

The Ottoman Coins Found in Bregalnitsa Region

Dr. Gordana Janeva¹
Assoc. Prof. Dr. Sevil Bülbül^{2*}

First received: 20.05.2019
Accepted: 01.07.2019

Citation:
IBAD Journal of Social Sciences
Issue: 5   **Pages:** 34-47
Year: 2019   **Session:** Fall

This article was checked by *iThenticate*.
Similarity Index 07%

¹ Institute for Preserving Cultural Monuments and Museum Shtip, Republic of North Macedonia,
janevagordana9@gmail.com,
ORCID ID 0000-0003-3980-3874

² Ankara Hacı Bayram Veli University, Republic of Turkey,
sevil.bulbul@hbv.edu.tr,
ORCID ID 0000-0001-7798-5782

* Corresponding Author

ABSTRACT

The Republic of Northern Macedonia was included in the scope of the Ottoman Empire at the end of the XIVth century. In the meantime, the establishment of the Ottoman monetary system and the beginning of a five-century-long trading process are observed. Ottoman coins found upon the investigations carried out in the region also prove the existence of a continuous trade relation between the Balkans and Anatolia. The aim of this study is to introduce the works of Ottoman coin collections exhibited in the Museum of Shtip. There are a total of 139 Ottoman coins in this museum. As a result of the archaeological investigations carried out, the coins were found on the bank of the Bregalnitsa River in the eastern part of the Republic of Northern Macedonia. The scope of this research is coins exhibited in the museum such as gold, silver, copper and nickel samples. In the present article, the coins which were dated between the XVIth and XXth centuries were classified according to the sultans' periods and a sample of each period was presented. The samples were introduced in the chronological order.

Keywords: Macedonia, Shtip Museum, Ottoman Period, Coins.

1. GİRİŞ

Osmanlılar yüzyıllar boyunca sikke kullanmaya ve bastırmaya çok önem vermiştir. Bunun en önemli nedenlerinden biri, İslam geleneğinde, sikke darp etmenin, egemenliğin en büyük sembollerinden biri olmasıydı (Damalı, 2001, s. 239). İslam ve Türk geleneğine göre, melik, emir, sultan veya hükümdarın hâkimiyetinin tanınması bazı kurallara bağlanıyordu. Bunlar, adına hutbe okutmak, tabl/kös vurdurmak, Hil'at giyerek kılıç kuşanmak, sancak taşımak ve sikke darp ettirmektir (Paksoy, 2011, s. 164). Nedenlerden bir diğeri de Osmanlı yaşamında, merkezi otoritenin askeri ve idari harcamalardan doğrudan sorumlu olması ve bu nedenle toplanacak vergilerde kaybın en düşük seviyeye indirilmesi ihtiyacıydı (Damalı, 2001, s. 239).

İlk Osmanlı parasının Osman Gazi Dönemi'nde (M.1299-1326) bastırıldığı bilinmektedir. Gümüşten darp edilen ve akçe adı verilen Osman Gazi sikkelerinde uzun dua metinlerinin yer almaması dikkati çeker (Paksoy, 2011, s. 164; Dursun, 2012, s. 392). Akçenin gümüş içeriği Fatih Sultan Mehmet Dönem'ine kadar istikrarlı bir durum sergilemiştir. Bu dönemde, Osmanlıya ait ve "sultani" olarak adlandırılan ilk altın sikke de bastırılmıştır (Dursun, 2012, s. 392). Bu sikkeler üzerine "altın bastıran karada ve denizde zafer, yücelik sahibi", kendisi için "Sultan" babası Murat için "Han" lakapları, "Zaferi aziz olsun!" dua cümlesi ve "Konstantiniyye'de darb edildi – 882" yazıları yer almaktadır (Olçay vd. 1983, s. 22). Ancak dönem içinde görülen kıymetli madenlerin azlığı, akçenin ağırlığını da etkilediği görülmektedir. Böylelikle, 1444-1481 yılları arasında akçenin ağırlığı ve gümüş içeriği tam altı kez düşürülmüştür (Özcan, 2005, s. 239). Elbette ki bu durum, maden açısından zengin olan ve daha önce fethedilen bölgelerde de darphanelerin kurulmasını etkilemiştir.

Bu çalışmada İştîp Müzesi'ndeki Osmanlı sikke koleksiyonu esas alınmıştır. 1950 yılında bir şehir enstitüsü olarak kurulan müze, 1955 yılından itibaren İştîp yöresinin müzesi olmuştur ("Zavod i Muzej Ştip", 2019).

64 yıldır müzecilik alanında faaliyet gösteren bu kurum ayrıca bilimsel incelemeler, arkeolojik kazılar, eski eserlerin onarım bakım çalışmaları ve eğitim etkinlikleri gibi birçok sorumluluğu da üstlenmektedir. Osmanlı sikke koleksiyonu bu müzenin arkeoloji eserleri salonunda sergilenmektedir.

Araştırma sürecinde, konuyla ilgili yazılı kaynaklar incelenmiştir. Fakat, Kuzey Makedonya Cumhuriyeti müzelerinde sergilenen ve Osmanlı sikkelerinin toplam sayısını gösteren bir yazılı kaynağa araştırma esnasında ulaşılamamıştır. Ancak, Balkanlarda Osmanlı sikkelerinin genel değerlendirmesini içeren ve 1987 yılında yayınlanan Sreçkoviç'in "Osmanlijski novac na tlu Jugoslavije" yayını, bu anlamda çalışmamıza katkı sağlayan önemli bir kaynak olmuştur.

2. Makedonya Cumhuriyeti'nde Osmanlı Para Düzeninin Kurulması

Makedonya Bölgesi XIV. Yüzyılın sonlarına doğru Osmanlı Devleti'nin bir parçası olmuştur. Bu durum toplumsal ve ticari açıdan birçok değişikliğe sebep olmuştur. Osmanlı Dönemi'nde, Balkanlarda belirli ticari yollarının kullanıldığı bilinmektedir. Bu yollarda kervanların hareket ettiğini ve güvenlik nedeniyle birçok tüccarın kervanı tek bir kervanla birleşerek yolculuk ettiği bilinmektedir. Nitekim bazı kaynaklarda, Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupa yakasındaki topraklarında kervanların faal işlediği, bu nedenle Yugoslavya, Bulgaristan, Arnavutluk ve başka yerlerde çok sayıda hanın mevcut olduğu belirtilmiştir (Orhonlu, 1984, s. 145). Bu tarihi bilgiyi kanıtlayan bazı mimari eserler günümüze kadar korunmuştur. Şöyle ki Makedonya'da günümüzde ayakta olan, üçü Üsküp'te, diğeri Pirlpe'de olmak üzere dört han yapısı bulunmaktadır (Bülbül, 2015, s. 70). Ticari hayatının devam ettirilmesinde en önemli unsur kuşkusuz ki paradır. Balkanlarda Osmanlı para düzeninin uygulanmaya başlaması bu açıdan değerlendirildiğinde önemli bir gelişmedir. Bölgede daha öncesinde de gümüş ve altın maden ocaklarının bulunması yeni darphanelerinin açılmasını kolaylaştırmıştır. Osmanlı Dönemi'nde Üsküp'te açılan ilk darphane kaynaklara göre Fatih Sultan Mehmet (1432-1481) yönetimine denk gelmektedir. Bu darphane kısa aralıklı kesintilerle 1640 yılına kadar çalışmalarını sürdürecektir. 880 H. / 1475 M. tarihinde Bursa, Edirne, Konstantiniye, Serez ve Üsküp'te kestirilen akçelerin ön yüzlerinde Fatih Sultan Mehmet'in "Sultan" ve babasının "Han" unvanları, kendi ve babasının isimleri, arka yüzlerinde ise "Azze Nasrühü", Allah onu aziz yardımcı ile galip kılsın (Pere, 1968, s. 35), anlamındaki ibare, darp yeri ve senesi bulunmaktadır ("Osmanlı Sikkeleri", 2019).

II. Beyazıt Dönemi'nde (1481-1512) Kuzey Makedonya'nın kuzey doğusunda bulunan Kratova'da ikinci bir darphanenin açıldığı bilinmektedir. Burada altın ve gümüş paralar bastırılarak darphanenin 150 yıl kadar varlığını sürdürdüğü bilinmektedir. Son para kestiren padişah ise IV. Murat'tır (1623-1640) (Srečkoviç, 1987, s. 24-37). 1566 yılında II. Selim Dönemi'nde (1566-1574) Ohri'de açılan darphanede sadece gümüş paralar bastırılmıştır (Srečkoviç, 1987, s. 24-37).

Bölgede yapılan araştırmalar neticesinde XVI. Yüzyıla kadar Balkanlarda, Anadolu ile sağlanan ticari ilişkide yürürlükte olan para birimleri altın ve gümüş sikkeler olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, XVI. yüzyıl sonrasında, Osmanlı Devlet'inde kullanılan para birimlerinin burada da kullanılmış oldukları eldeki verilerden anlaşılmıştır.

3. İştîp Müzesi'nde Sergilenen Osmanlı Sikkeleri

A-Katalogu

1. Şekil - II. Selim Sikkeleri

Ön Yüz: Sultan Selim bin Süleyman Han
Müze Envanter No: III / 542
Ölçüleri: Çap: 13 mm / Ağırlık: 0.50 gr.
Tarihi: H. 974-982 / M. 1566-1574
Malzeme: Gümüş (akçe)

Arka Yüz: "okunamamıştır" - 974

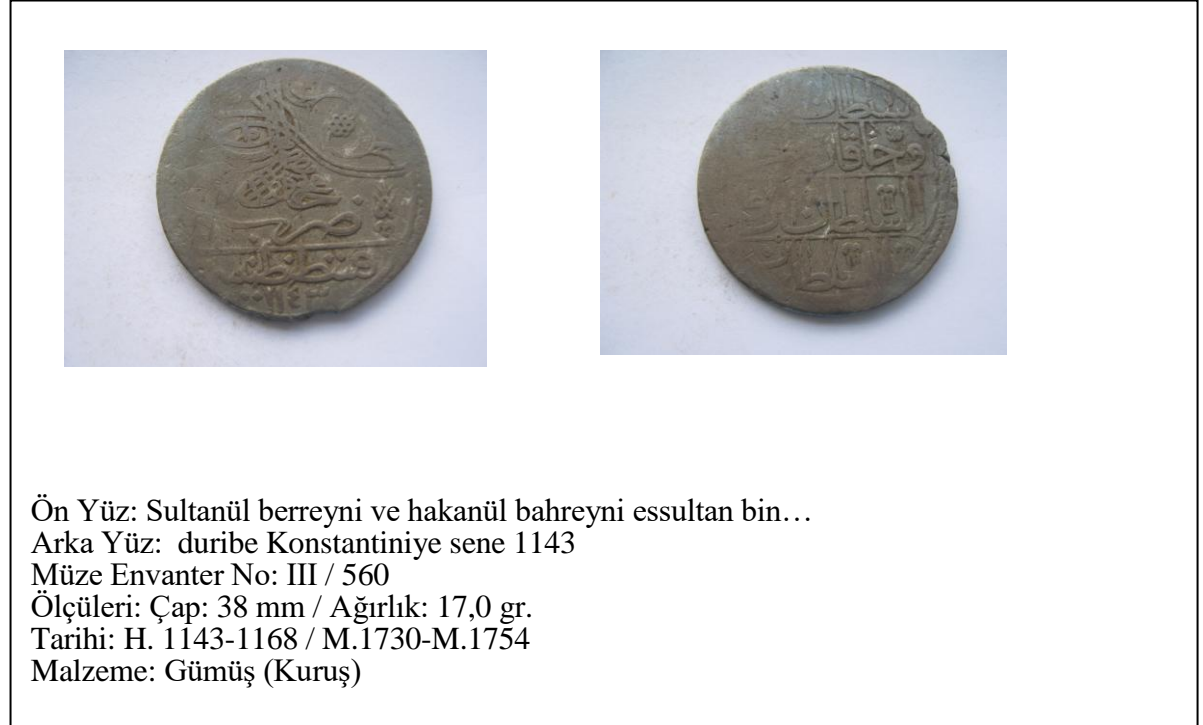
B-Katalogu

2. Şekil - III. Ahmed Sikkeleri

C-Katalogu

3. Şekil - I. Mahmud Sikkeleri

D-Kataloğu

4. Şekil - III. Mustafa Sikkeleri

Ön Yüz: Tuğra
Müze Envanter No: III / 543
Ölçüleri: Çap: 14 mm / Ağırlık: 0.43 gr.
Tarihi: H. 1171-1187/ M. 1757-1774
Malzeme: Gümüş (akçe)

Arka Yüz: duribbe fi Mısır sene 1171

E-Kataloğu

5. Şekil - Abdülhamid Sikkeleri

Ön Yüz: Sultanül berreyni
ve hakanül bahreyni essultan bin...

Arka Yüz: Üstte Tuğra, altta duribbe fi
Konstantiniye

Müze Envanter No: III / 2
Ölçüleri: Çap: 38 mm / Ağırlık: 17,80 gr.
Tarihi: H. 1187-1202 / M.1774-1789
Malzeme: Gümüş (kuruş)

F-Katalogu

6. Şekil - III. Selim Sikkeleri

Ön Yüz: Tuğra
Müze Envanter No: III / 504
Ölçüleri: Çap: 42 mm / Ağırlık: 31,60 gr.
Tarihi: H. 1203-1222 / M.1789-1807
Malzeme: Gümüş (kuruş)

Arka Yüz: Duribe fi İslâmbol fi 1203

G-Katalogu

7. Şekil - II. Mahmud Sikkeleri

Ön Yüz: Adli Tuğra
Müze Envanter No: III / 569
Ölçüleri: Çap: 28 mm / Ağırlık: 2,50 gr.
Tarihi: H. 1223-1225 / M. 1808-1839
Malzeme: Gümüş (kuruş)

Arka Yüz: Duribe fi Konstantiniye 1223

H-Kataloğu

8. Şekil - Abdülmecid Sikkeleri

Ön Yüz: Tuğra, sene 19
Arka Yüz: Örtada (20) Azze nasrühü duribe fi Konstantiniye 1255 (çevresinde)
Müze Envanter No: III / 513
Ölçüleri: Çap: 31 mm / Ağırlık: 10.35 gr.
Tarihi: H. 1255-1277/ M. 1839-1861
Malzeme: Bakır (yirmi paralık)

İ-Kataloğu

9. Şekil - Abdülaziz Sikkeleri

Ön Yüz: Tuğra, sene "okunamamıştır"
Müze Envanter No: III / 507
Ölçüleri: Çap: 37 mm / Ağırlık: 23 gr.
Tarihi: H. 1277-1293 / M. 1861-1876
Malzeme: Gümüş (yirmi kuruşluk)

Arka Yüz: Azze nasrühü duribe fi Konstantiniye 1277

J-Katalogu

10. Şekil - II. Abdülhamid Sikkeleri

Ön Yüz: Tuğra, elgazi, sene 29

Arka Yüz: Azze nasrühü duribe fi Konstantiniye 1293

Müze Envanter No: III / 590

Ölçüleri: Çap: 18mm / Ağırlık: 2.41 gr.

Tarihi: H. 1293-1327 / M. 1876-1909)

Malzeme: Gümüş (iki kuruşluk)

K-Katalogu

11. Şekil - V. Mehmed Sikkeleri

Ön Yüz: Tuğra, Reşad, sene 3 (Çevresinde: Hürriyet, Müsavat, Adalet)

Arka Yüz: Ortada 20, (Çevresinde: duribe fi Devleti Osmaniye, Konstantiniye)

Müze Envanter No: III / 53

Ölçüleri: Çap: 21mm / Ağırlık: 2.50 gr.

Tarihi: H. 1327-1336 / M. 1909-1919

Malzeme: Nikel (yirmi para)

4. Değerlendirme ve Sonuç

İştîp Müzesi'nde sergilenen Osmanlı sikke koleksiyonu örnekleri, Bregalnitsa¹ nehri kıyısında bulunmuştur. Burada yapılan araştırmalar neticesinde toplam 139 Osmanlı sikkesi gün ışığına çıkmıştır (Tablo No 1).

Müze'deki Osmanlı sikke koleksiyonu 1 altın, 68 bakır, 62 gümüş ve 8 nikel paradan oluşmaktadır. Bunların arasında akçe, para, dört paralık, yirmi paralık, altmış paralık, kuruş, bir kuruşluk, üçlük, altılık, cedit ikilik, onluk olarak adlandırılan sikkeler yer almaktadır.

Sikkelerden en eski tarihli II. Selim (H.974-982 / M.1566-1574) Dönemi'ne aittir (1. Şekil). En yeni tarihli olan ise V. Mehmed (H.1327-1336 / 1909-1918) Dönemi'ne aittir (11. Şekil).

Sikke koleksiyonunun incelenmesiyle özellikle padişahların ve darphanelerin sayısı göz önünde bulundurulduğunda homojen bir yapının söz konusu olduğu ancak II. Mahmud (1808-39) ve Abdülmecid (1839-61) dönemlerinde para basımında bir artış olduğu tespit edilmiştir (Grafik No 1). Sikkelerin büyük bir kısmı İstanbul'da, çok az bir kısmı ise Mısır darphanelerinde kestirildiği anlaşılmaktadır. Osmanlı Devleti'nde 1588 ile 1640 yılları arasında iktisadi ve mali açıdan iniş çıkışların yaşanması sonucunda sadece Anadolu'da değil Balkanlarda da darphanelerin faaliyetlerini olumsuz yönde etkilemiştir. Bu konuda yapılan araştırmalar zaman zaman para kestirmede kesintiler yaşandığını göstermektedir. 1640 ile 1844 tarihleri arasında Osmanlı para birimlerine gümüş kuruşun da eklendiği bilinmektedir ki bu durumun özellikle 1780 yılına kadar Osmanlı Devleti ile taşranın arasında ilişkilerin normalleşmesini sağlamıştır. XIX. Yüzyıl yeni reformların dönemidir, 1918 yılına kadar Osmanlı para sisteminde gümüş kuruş ve altın liraya temellenen bimetalist döneme geçilmiştir (Pamuk, 2000, s. 19-20).

Yapılan incelemelere göre, Bregalnitsa bölgesinde Osmanlı para dolaşımının 1566 ile 1574 yılları arasında başladığı anlaşılmaktadır. Bu durum, 1757 yılına kadar benzer seviyede gelişim göstermektedir. III. Mustafa'nın kestirdiği sikkelerin dönemlere göre değerlendirildiğinde tahmini para dolaşımının frekans değeri 1757 ile 1774 yılları arasında yaklaşık olarak 6,12'ye yükselmektedir (Grafik No 2). Bu tarihten sonra, bölgede zaman zaman seviye farklılığı söz konusudur. 1876 ile 1909 yılları arasında II. Abdülhamid Dönemi'nde ve sonraki dönemde tahmini para dolaşımının frekans değerinin düştüğü gözlemlenmektedir.

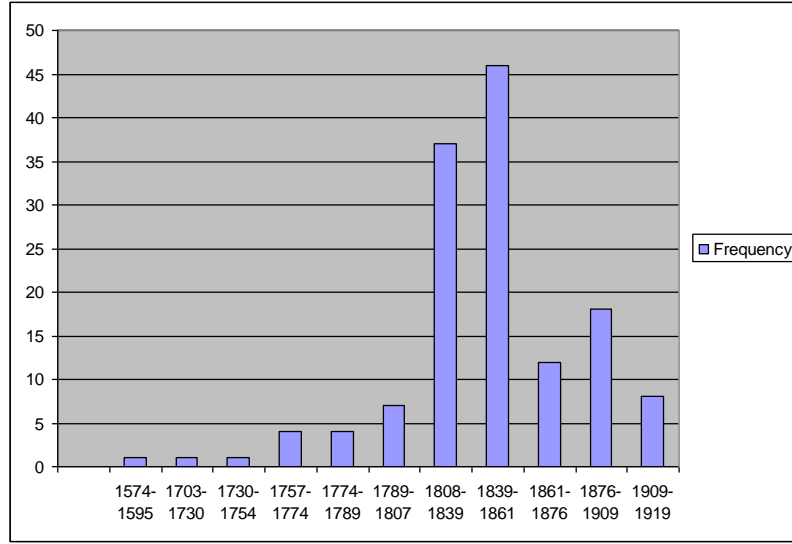
Tablo No 1 - Bregalnitsa Bölgesi'nde Bulunan Osmanlı Sikkelerin Dönemlerine ve Sayılarına Göre Sınıflandırılması

Hükümdar	Tarih		Örnek Sayısı
Murad III	1574-1595	H 982-1003	1
Ahmed III	1703-1730	H 1115-1143	1
Mahmud I	1730-1754	H 1143-1168	1
Mustafa III	1757-1774	H 1171-1187	4
Abdulhamid I	1774-1789	H 1187-1202	4
Selim III	1789-1807	H 1203-1222	7
Mahmud II	1808-1839	H 1223-1255	37

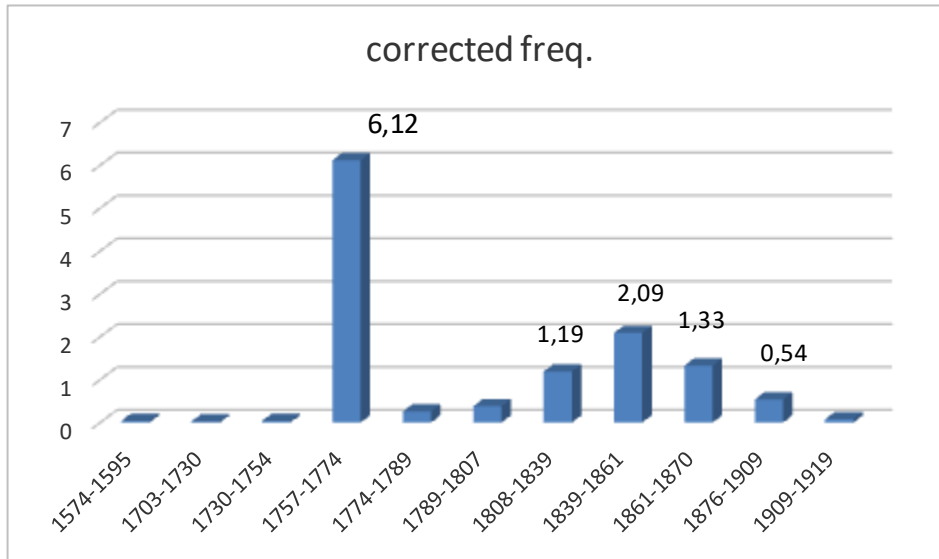
¹ Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin doğusunda, ülkede büyüklük açısından ikinci sırada olan Bregalnitsa nehrini kapsayan coğrafi bölgedir.

Abdulmecid	1839-1861	H 1255-1277	46
Abdulaziz	1861-1876	H 1277-1293	12
Abdulhamid II	1876-1909	H 1293-1327	18
Mehmed V	1909-1919	H 1327-1336	8
Toplam			139

Grafik No 1 - Bregalnitsa Bölgesi'nde Bulunan Osmanlı Sikkelerin Dönemlerine Göre Sayısal Yoğunluğu

Grafik No 2 – Bregalnitsa Bölgesi'nden Elde Edilen Verilere Göre Tahmini Para Dolaşımı

Sikkelerin ön ve arka yüzleri değerlendirildiğinde hepsinde dönemlerine göre benzer ibarelere yer verildiği söylenebilir. III. Ahmed Dönemi'ne ait iki gümüş paranın ön yüzünde tuğra, arka yüzlerinde ise darp yeri ve tarihi yer almaktadır. Yazıların etrafında tam daire bir çerçeve kullanılmış, bu çerçevelerin etrafında inci dizileri tasvir edilmiştir.

I. Mahmud Dönemi'ne ait olan ve müzede tek örneği oluşturan gümüş kuruşun (3. Şekil) ön yüzünde *Sultanül berreyni ve hakanül bahreyni essultan bin...* İki karanın sultanı ve iki denizin hakanı sultan oğlu sultan anlamında (Pere, 1968, s. 33) yazısı ile arka yüzünde üstte tuğra, altta ise darp yeri ve tarihi yazılıdır. Yazılar bir daire ile çerçeve içinde alınmıştır.

III. Mustafa Dönemi'ne ait dört örnekten üçünün ön yüzünde tuğra, arka yüzlerinde darp yeri ve tarihi yazılıdır (4. Şekil). Aynı döneme ait ve tek olan gümüş zolta - otuzluk örneğinin ön yüzünde *Sultanül berreyni ve hakanül bahreyni essultan* yazısı, arka yüzünde ise *Essultan Mustafa bin Ahmed Han dame mülkühü duribe fi İslambol* 1171 yazısı, Sultan Mustafa bin Ahmed Han, mülkü daim olsun, İstanbul'da 1171'de darp edilmiştir anlamındadır (Pere, 1968, s. 35). Yazılar, etrafına inci dizisi tasvir edilen bir çerçeve içinde yer almıştır.

I. Abdülhamid Dönemi'ne tarihlenen dört sikkeden iki gümüş kuruşun (5. Şekil) kompozisyonu aynıdır. Bu iki örneğin ön yüzlerinde *Sultanül berreyni...* yazısı, arka yüzlerinde ise üstte tuğra, altta darp yeri İstanbul ve 1187 tarihi yazılıdır. Gümüş paranın ön yüzünde tuğra, arka yüzünde darp yeri Mısır ve tarihi yazılıdır. Gümüş kuruşun ön yüzünde ise *Sultanül berreyni...* arka yüzünde *Essultan dame mülkühü duribe fi İslambol* 1187 yazısı yer almaktadır.

III. Selim Dönemi'ne ait yedi örnekten üçü gümüş yüzük, üçü gümüş kuruş ve biri gümüş onluk olmaktadır. Yüzük örneklerinin hepsinin ön yüzünde *Sultanül berreyni...* yazısı, arka yüzlerinde ise üstte tuğra, altta *duribe İslambol fi* 1203 yazıları yer almaktadır. Gümüş kuruşların ön yüzünde tuğra, arka yüzlerinde darp yeri ve tarihi, *duribe fi İslambol* 1203 yazıları yer almaktadır (6. Şekil). Gümüş onluk örneği, gümüş kuruş örneği ile aynı kompozisyonu sergilemektedir. Bütün sikkelerdeki yazıların ve tuğranın etrafında bir çerçeve ve bunun dışındaki dairede bir inci dizisi tasvir edilmiştir.

II. Mahmud Dönemi'ne ait 36 örnekten beş adet gümüş kuruşun birinin ön yüzünde dört satır halinde *Sultanül berreyni...* yazısı, arka yüzünde üstte Tuğra, altta *duribe fi Konstantiniye* 1223 olarak darp yeri ve tarihi bulunmaktadır. Yazılar ve tuğra tam daire bir çerçeve içinde yer almaktadır. Tuğranın sağında bir çiçek motifi tasvir edilmiştir. Diğer dört gümüş kuruş aynıdır. Bu sikkelerin ön yüzlerinde Adli Tuğra, (7. Şekil) arka yüzlerinde *duribe fi Konstantiniye* ve 1223 tarihi yazılıdır. Çevresinde çiçekli bir su vardır. Bu döneme ait bir Hayriye altını örneğinin ön yüzünde ortada Adli Tuğra, çevresinde zaman sultanların zamanı anlamında olan *Sultan Selâtinî zaman* (Pere, 1968, s. 33) yazısı, arka yüzünde ortadaki daire içinde 21 sayısı ve *duribe fi Konstantiniye* 1223, çevresinde *Gazi Mahmut Han* yazıları bulunmaktadır. Aynı döneme ait gümüş yirmi paralık ön yüzünde Adli Tuğra, arka yüzünde 17 sayısı ve *duribe fi Konstantiniye* 1223 yazılıdır. Çevresinde çiçekli bir su vardır.

Üç adet gümüş üçlük örneği aynı kompozisyonu sergiler. Ön yüzlerinde Adli Tuğra, arka yüzlerinde *duribe fi Konsantiniye* 1223 yazılıdır. Tuğranın etrafında dört adet çiçek motifi ve her iki yüzün çevresinde bir inci dizisi ile etrafında yapraklı bir dal motifi yer almaktadır. Bu döneme ait dört adet gümüş altılık, bir adet cedit beşlik, on iki adet para, iki adet noktalı yirmi paralık ve üç adet on paralık örneğinde de gümüş üçlüklerde olduğu gibi aynı kompozisyon sergilenmektedir. Cedit ikilik örneğinin sağında ve solunda nakış vardır. Noktalı yirmi paralık ve on paralık sikkelerinin çevresinde ise çiçekli su bulunmaktadır.

Müzedeki sikke koleksiyonunda Abdülmecid Dönemi'ne ait 46 sikke arasında üç adet bakır beş para, dokuz adet on para, altı adet gümüş yirmi paralık, yirmi iki adet bakır kırk para, bir gümüş altmış paralık, dört adet bakır yirmi para bulunmaktadır. Beş para örneklerinin ön yüzlerin ortasında tuğra ve sene 13 (diğer örnekte sene 15, ikisinde ise sene belli değildir), arka yüzlerinde ise ortada 5, etrafında *Azze nasrühü duribe fi Konstantiniye* 1255 yazılıdır. Çevrelerinde bir inci dizisi yer almaktadır. On paraların ön yüzlerinde tuğra, sağında birer çiçek dalı motifi, altta bazı örneklerde sene 16 veya sene 17, sene 19 ve sene 20 olarak yazılıdır. (8. Şekil) Arka yüzlerinde ortada 10 sayısı, etrafında *duribe fi Konstantiniye* 1255 yazılıdır. Kırk para örneklerinin ön yüzünde tuğra ve sağında birer çiçek dalı motifi, altta sene 20, (bazılarında sene 18 veya sene 19 olarak yazılı) arka yüzlerinde ortada 40, etrafında *Azze nasrühü duribe*

fi Konstantiniye 1255 yazılıdır. Yazılar bir çerçeve içinde yer almıştır. Bakır para örneklerinin ön yüzlerinde tuğra, arka yüzlerinde 3 sayısı ve *duribe fi Konstantiniye* 1255 yazıları bulunmaktadır. Çevresinde çiçekli su vardır.

Abdülaziz Dönemi'ne ait 12 sikke arasında bir bakır beş para, üç adet on para, üç adet bakır yirmi paralık, dört adet dört paralık ile bir gümüş kuruş (9. Şekil) bulunmaktadır. Bunlardan bakır beş paranın ön yüzünde tuğra, altta sene 2, arka yüzünde ortasında 5 etrafında ise *Azze nasrühü duribe fi Konstantiniye* 1277 yazılıdır. On para örneklerinin üçünün ön yüzlerinde tuğra, altta sene 4, arka yüzlerinde ortasında 10 sayısı, etrafında *Azze nasrühü duribe fi Konstantiniye* 1277 bulunmaktadır. Bir on paralık örneğinin ön yüzünde Tuğra, altta *sene 1 Dersaadete mahsus sikkei nuhasiyedir...* yazısı, arka yüzünün ortasında 10, etrafında *duribe fi Konstantiniye* 1277 darp yeri ve tarihi belirtilmiştir. Yazılar dairesel biçimdedir. Bu döneme ait bakır dört paralık sikkelerinde farklı olarak arka yüzlerinde 4 sayısı ve *duribe fi Mısır* 1277 yazıları yer almaktadır.

II. Abdülhamid Dönemi'ne ait dört adet bakır para örneğinin ön yüzünde tuğra, sağında *Elgazi* yazısı, arka yüzünde *Azze nasrühü, duribe fi Konstantiniye* 1293 yazılıdır. Aynı döneme ait altı adet bakır beş para örneğinde de benzer kompozisyon sergilenmektedir. Bu örneklerin ön yüzlerinde tuğra, sağında bir çiçek motifi, arka yüzlerinde ortada 5 sayısı, etrafında *Azze nasrühü duribe fi Konstantiniye* 1293 yazılıdır. Aynı kompozisyon bir adet bakır yirmi paralık üzerinde de uygulanmıştır. Buradaki fark arka yüzünde ortada yazılan 20 sayısıdır. Bu döneme ait üç adet iki kuruşluk (10. Şekil) örneğinin ön yüzlerinde tuğra, sağında *Elgazi*, arka yüzlerinde ise *Azze nasrühü duribe fi Konstantiniye* 1293 yazılıdır. II. Abdülhamid Dönemine ait üç adet on para sikkesinin ön yüzünde tuğra, sağında *Elgazi*, arka yüzünde bir ay tasviri içinde *Azze nasrühü duribe fi Konstantiniye* 1293 yazılıdır. Ay tasvirinin üzerinde, üstte bir yıldız motifi, bunun altında 10 sayısı yer almaktadır.

V. Mehmed Dönemi'ne ait iki adet nikel beş para örneğinin, ön yüzünde tuğra, sağında *Reşad*, sene 4, üstte *Hürriyet, Müsavat, Adalet* yazıları, arka yüzünde, ortada 5 sayısı etrafında *duribe fi devleti Osmaniye Konstantiniye* yazılıdır. Aynı döneme ait üç adet nikel on para örneği de aynıdır sadece arka yüzlerinin ortasında 10 sayısı farklıdır. Bir adet nikel yirmi para ve iki adet nikel kırk parada da aynı kompozisyon sergilenmektedir. Yirmi paranın arka yüzünün ortasında 20 sayısı (11. Şekil) ve kırk paranın arka yüzünün ortasındaki 40 sayısı farklılık gösteren özelliktir.

Sonuç olarak, İştîp Müzesi'nde bulunan ve Osmanlı sikke koleksiyonunu oluşturan bu değerli eserlerin yazılı bir tarihi belge olmalarıyla birlikte Osmanlı Dönemi'nde Anadolu ile Balkanlar arasında sürdürülen ticari ilişkinin göstergesi olmaları açısından da önemlidir. Son elli yıl içinde bilimsel anlamda yapılan çalışmalar sayesinde ülkemiz dışında kalan ve somut kültürel mirasımızın bir kısmını teşkil eden Osmanlı mimari yapılarının sayısı tespit edilmiştir. Ancak bu durum müze objeleri için farklılık göstermektedir. Örneğin; Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Müzeleri'nde Osmanlı Dönemi'ne ait taşınır kültür varlıkların bugüne kadar envanteri tespit edilmemiştir. Sikke koleksiyonları da bu anlamda araştırılmamıştır. Bu nedenle gelecekte yapılacak araştırmalar, Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'ndeki müzelerde bulunan Osmanlı sikke sayılarının tespit edilmesi ve değerlendirilmesi açısından büyük önem taşıyacaktır.

KAYNAKÇA

- Aykut, N. *Osmanlı sikkeleri*. Elektronik Veri Dağıtım Sistemi. 13. 04. 2019 tarihinde [https:// www.altayli.net/osmanli-sikkeleri.html/](https://www.altayli.net/osmanli-sikkeleri.html/) adresinden erişildi.
- Bülbül, S. (2015). Osmanlı Dönemi'nde Makedonya'da han ve kervansaraylar ve Üsküp'teki Kurşunlu Han yapısı. *Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(4), 67-78.
- Damalı, A. (2001). *150 devlet 1500 sultan İslam sikkeleri* (Birinci Baskı). İstanbul: Nilüfer Vakfı Yayınları.
- Dursun, N. (2012). Konya etnografya bölgesinde bulunan Osmanlı klasik dönemi sikkelerinden örnekler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(22), 391-403.

- Olçay, N., Ebcioğlu, I., Gökyıldırım, T., Müller-Henning, A. ve Paksoy, G. (1983). *Anadolu'da çağlar boyu sikke*. İstanbul: İstanbul Arkeoloji Müzesi Yayını.
- Orhonlu, C. (1984). *Osmanlı İmparatorluğunda şehircilik ve ulaşım üzerine araştırmalar*. (der. Salih Özbaran). İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Özcan, R. (2005). Osmanlı Devleti'nde XVII. yüzyılda yapılan sikke tashihleri. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 17, 237-266.
- Paksoy, G. (2011). *Anadolu'da altın ve gümüşe vurulan Osmanlı damgası. Anadolu'da paranın tarihi*. Ankara: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Yayını.
- Pamuk, Ş. A. (2000). *Monetary history of the Ottoman Empire*. UK: Cambridge.
- Pere, N. (1968). *Osmanlılarda madeni paralar*. İstanbul: Yapı ve Kredi Bankası Yayınları.
- Srečkoviç, S. (1987). *Osmanlijski novac na tlu Jugoslavije*. Sırbistan: Beograd.
- Zavod i Muzej Štip. Elektronik Veri Dağıtım Sistemi. 09.04.2019 tarihinde <https://www.zavodimuzejstip.mk/> adresinden erişildi.